Тукмак-Каран

ТУКМАК-КАРАН
ТАРИХЫ

Йөрәгем бик күпне сыйдырса да башкаларга бик аз бирәм шикелле.

Д. Яушев.

Тукмак-Каран

авылы тарихы яки авылдашларым турында истәлек.

Адресы: СССР. Башкорт АССРы бу истәлек язылган чорда Туймазы районына карый. Бүздәк волосте һәм районына караган. 1937 нче елда Кандра районы Бүздәк белән Туймазыдан аерылып чыккач Кандра районы составында, Ярмөхәммәт авыл Советына карый. Хәзер - Бишкурай авыл советына керә, Киров ис. колхозның 11 бригадасына керә. 1957 нче елда Кандра р-ны кире Туймазыга кушыла.

Исеме: Авылның төньяк очыннан, ягъни Ада-Арслан авылыннан бер чакырым төньякка тирән генә Яр астыннан ургылып зур гына чишмә чыга. Тирә-ягы куе зирек булмаса, төрле үләннәр белән капланган бу төбәкнең яр өсте каен урманына төренгән булган, һәм аның эзе берәр сакланган. Шуңа да бу инешкә, карагачлы, мактанык ярлар арасыннан агучы суга Ада-Арсланлылар, аннан Кадер Арсланлылар „Каран" исеме биргәннәр. Әмма авыл күчеп утыргач, суның чыккан урынына урнашу сәбәпле „Тукмак" сүзе өстәлгән. Тукмак-Каран исеме менә шулай барлыкка килгән.
Туймазы районында Әҗрәбаш авылына якын ык-

буенда урнашкан тагын шундый исемдәге авыл бар.

(Мектал)

Кугу Озбәге: Авыл Яңа-Арслан авылының көнчыгыш өлешен тәшкил иткән эчәр суга ерак очыннан куркә кешеләрдән тора. 1888нче елны Иске Арсланнан алтоа чакырым Копылкка Яушевлар кир биләп кучкәр. Ләкин сайлаган урыннары сазлыклы-таллы булып, суга котылык булмас кебек тоелса да (шул исеме „Мектални" да шуңа кушканнар), тора-бара кирәкләр үзләштерелеп беткәч, Ләкин-тирә урманнар киселгәннектән, чишмәләр кыйбат, сазлыклар кибә. Хәзер Мектавда авылның төньяк-көнбатыш өлешендәге Кургы (тау тирән ~~...~~ агачсыз тирә юр. Әмма без уенда әле юр өстендә йөз калган каеннар бар иде.) Әкенсе ачуч кечкенә чишмә генә шактый эре авылның суга ихтыяҗын канәгатьләндерә алмый. Бураны саксон кошларын, хәтта чиләкләр Халыкның кугәненә урнашкан җыра чиге. Бу-бер сыйфат. Икенчесе - Совет хокуметенең җир турында декретын нигезендә бер крестьян хуҗалыгы җак баласына мунча гына җир алу бәхетеннә ирешә. Нәтиҗәдә, эре авыллар тирәләгендә урнашкан җир участоклары авылдан шактый ерак булмый. Бу үз чиратында халык арасында ризасыз-

лыкка китерә. Шул сәбәпле совет хөкүмәте
авыллардан бүлеп чыгу, күч-күчеш поли-
тикасын алып. Моның өчен сәүдәләр белән
хөкүмәт җир бүлеп бирә, урман, туганнарга
һәм акча белән ярдәм итә. Шуңа да
Карап буена күчү өчен Мәктәп (Яңа-
Арслан) авылының конторы өстендәге
Яушевлар риза була. Алар үзләренең
кан кардәшләренең ерак китүләренә,
чакырым ярым ераклыкта, 1921 нче еллар-
да Төпкилдән күчкән Этек авылына
бер чакырым калып урнашалар.
Сөйләүче. Без бер фамилиядә - Яушевлар.
Үзләренең 12-11-10 нчы буын бабалары
Яуш исемен йөрткәннәр, фамилияләрне
үзгәртмәгән, чыгышлары буенча Казан хан-
лыгыннан булган кешеләр алар.
Кенәз титулын бирел, патшалар үз кулла-
рына күзәтче итеп билгеләгән кешеләрнең
титуллары белән (үзләре хәрбиләктән чыгу
алмасалар да) горурланып вәкилләренең
бер өлеше шушы төбәкне үз иткән.
Соңрак бу авылда башка фамилиядәге кеше-
ләр дә сыенып азмы-күпме гомер иттеләр.
Алары турында алда, истәлекләр өле-
шендә сөйләнәчәк.
Күчү елы: 1926-27 нче еллар. 1926 нчы
елның 6 ~~7~~ июнендә кыш күчеп кала.
Алар: авылның төньяк башыннан килеп

Фазлы[1927нче]рахман Габдрахман улы, аңа ут күрше булып Мамык[1927] (Габдрахманның бер туганы) Латыйп[1927], Самих[1927] (Габдрахман энесе) Галим[1927] (Габдрахман энесе) һәм [1927] Габдрахман Яушев үзе күреп үткәннәр. Икенче елны күп кенә кеше күчкән. Абзалетдин, Фәхретдин[1926нчы], Фәрван, Ризван, (Хәйретдин — Гани, Бәйрам, Мөгаллим, Мәгъсүм[1926нчы], энисе Сара б/н. Ут Яхъя) Хөснетдин, Шаһимәрдән[1928нче], Ибниямин, Сөләйман Хәйрахман агайлар кардәшләре янына сыенганнар.

Тукмак - Караның күршеләре.

Авыл булып урнашкач та, әдәпле, аерым гаилә сыман, күршеләр белән мөнәсәбәт урнаштыру — язылмаган кануннарның берсе. Бу, бигрәк тә, аерым хуҗалык булып эшләүдә мөһим. Авыл су буена урнашкан булса, аның тегермәне була. Эшләү өчен иң төп шарт — бугаеңны-игенеңне тартып он итеп, ипекәйгә әверелдерү. Күрше авыллар хәтта сепаратор, игенчелек эш кораллары белән дә бүлешәләр яки арендаларга мөмкин. Инде бәла-каза, ут-күз чыкканда, үлем-китем кебек ~~хәлләрдә~~ хәлләрдә күршеләрең белән татулыкның кыйммәте тагын да ныграк үзен сиздерә. Йорт-кура, күпер төзү, юллар төзәтү эшләре дә күршеләрсез булмый. Чыннан да болар барысы авыл кешесен теләгән-теләмәгәндә дә общинага бәйле яшәүгә тарта. Инде килеп күршеләр арасында кыз бирү,

Күз ачу башланып, кодалык-туганлык
~~мөнәсәбәтләре~~ белән тоташкан мөнәсәбәтле
~~якын~~ күрше авыллар (күршеләр) үз булып китә-
ләр. Күрше авыллардан туганнар мәҗлестә балаларның бүген
үсеп-ел өреп торган күренеш.
Авыл зурмы, кечкенәме, аның халкының
үзенә генә хас холык-фигыле, сөйләнеш-
юмартлык билгеләре күп була. Усаллык,
кешелеклелек, хөрмәтчелек билгеләре б/н
аерылып торган авыллар бар. Ул күрше
булып китә тә, шушы сыйфатлар капма-
каршы булганда авыллар арасында сугыш-
талаш, күрәлмаучылык, бер-береңә
хөсетлек өстенлек итә. Күпләре бу
авыллар арасында гына түгел, кечкенә
олкәннәр арасында да сугышуларга
китерүе мөмкин. ~~булган~~ „Фәлән авылга кыз бирмәскә, фәлән
авылдан килен алмаска" кебек катгый
тыюлар да булган. Әйтик, болай
борынгыдан килгән, юлбашы бер-кабилә
чорына барып тоташкан, тарихы бер нигә
гасырлар белән исәпләнгән авылларга
күчемлек хас. Шулай да бишкәп (зур авыллардан
авыллардан күченгән), кешеләрдә ген башка
„Күршең кем?" соравы белән эш иткәннәр.
Безнең Түкмак-Карак авылы өчен
Төньягында калган Меңтал (Яңа-Арслан)
авылы бик ерак калган как кордияр
төп таянычы бик әһәмиятле булган.

Үтеп үткәннеке, авылның Көньягына урманнан 5-6 ел элек күчеп утырган, ни һаман тагы авыллары Төпкилдәдән кендекләре өзелеп бетмәгән Элек авылы урнашкан. Арада каен, кара каен, шомырт, карлыган, камышлык, ишкәле шияле тубы, элек эче каенлыгы, сазлыклы урман ята иде.
Кырыгынчы елларда без, бала-чага, якын туганнарыбызга йөреп Карган-Елга су тегермәненә барганда шушы төбәкләрне үткәндә юк-юк та, бераз шомландыра торган иде. Я куян ышыкланыштан сикереп үтә, я елан, кире шыштырдап үтә, яисә кинәт кенә ябалак кычкырып җибәрә. Бу тирәдә бүре, бурсык өннәре дә була иде. Соңрак бу күренеш, колхозлар техникалы булганлыктан, авылларга подъезд буровой вышкалары, качалкалар утыргач, торбаүткәргечләр салына башлагач, кино экранындагы сыман алышынды-үзгәрде дә китте. Әле ике авыл арасында басу җәелеп ята. Су буе яры эчләре, чокырлы, сазлыклар гына ~~[illegible]~~ табигатен бераз саклап, 40-50 ел элекке күренешне искә төшерә, аңа карата соклану хисе уята.
Элек тә, Түкмак-Карган кебек, Төньяктан Көньякка карап утырган. Бөтен урамнар урамның ике як йортлары тәрәзәләре дә Көньяклары тигез бүленеп төшүне тәэмин итә.

Авылда үзенчәлекле характерлы кешеләр бар. Алар артык усаллык күрсәтмәс, сак-тыйнак, шулай ук горурлык, үзара татулык, үрсучәнлек кебек сыйфатларга ия. Яхшылыкка-яхшылык, усаллыкка-усаллык белән җавап бирә беләләр. Сине ихлас тыңласалар да, үзләре тиз генә чишелеп бирмиләр. Әлбәттә, Тукмак-Каран урнашып 4-5 ел үтүгә колхозлашу процессы башлангач, крестьянның социаль ~~экономик~~ хәле тамырыннан үзгәрә, Әтек халкы белән тыгыз элемтә башлана. Шуның өстенә Әтекнең укучы балалары Матакка укырга йөри, шунда ук Тукмак-Каран балалары да алар белән бергә укыйлар.

Сирәк булса да, кыз бирү-алу гадәте дә була.

Коры чишмә ягыннан авылдан чакрым ярымда, Оч тау астында (Кояшның беренче нурларын шул Оч тауның беренче артыннан күтәрелгәнен күрә иде Тукмак-Каран халкы) ~~[illegible]~~ Йолдызлы авылы урнашкан. Ул шулай ук 1921нче елны ~~Ялты-Кобау~~ Бәләкәй Өчтүбә ~~Зур Өчтүбә~~ авылыннан күчеп утырган. Йолдызлы халкы белән аралашу Тукмаккаранлылар өчен шактый ераграк була. Моның төп сәбәбе: Мулла, Т.-Каран авыллары 1934нче елда Кандра районына кала, Ялты күрше авыл, күрше район булып кына яшиләр.

Кыз алу, кыз бирү, җыелыш-ашлар оештырып
йөрешү, кичке уеннарга килү, осталар ялла-
тучы алып китеп эшләтү һәм, ниһаять,
Йолдызлының тимер-томыр осталары Әбу-
нагыйм Длатановка Ләрт кирәк-яракларын,
тегү машиналары, савыт-саба төзәтергә
бару — менә аралашуның кайбер юнәлешләре.
Көнбатыш ягыннан авылга алты чакы-
рым урнашкан Ярмуча авылы күрше
исәпләнә. Түкмак-Карак авылының
бакча артына чыгу белән каен үр-
мәне башлана һәм ул агачлар
төрен үзгәртә-үзгәртә Ярмучаның
беренче тавына кадәр дәвам итә
иде. 50нче еллардан соң урманның
тоташлыгы киселеп төшкән урман, басулар
белән аралаша башлады. Авыл Ярмучага
авыл Советы составына керү белән
бәйләнә. Авыл, колхоз эшләре турындагы
сводканы почтальоннар һәр көнне Ярмучага
илтә. Авыл Советына урнаштырылган
бердән-бер телефон безнең ике авылларны
«Зур дөнья» белән элемтәгә керүгә ярдәм
итә. 1945нче елны Ярмучада ачылган кичке
бишенче классы мәктәпкә авылдан үтеп
йөриләр йөрек, азык-күмә белән алырга урыны.
1948нче елда Ярмучада җидееллык мәктәп
ачылып, безнең ягының өч авылыннан да
укучылар һәм үз вакытында укып алмый

кулган сугыш чоры башланды, ике чыккан олкэн яшьтэге укучыларны шунда агылды. 50нче еллар башында авылыбыздан эрмунча мэктэбенэ 30га якын бала (укучы) көн көнне йөреп белем алырга йөрдек. Эмма аларның барысы да җиде класс тэмамлый алмады – бишенче, алтынчы классны ике-өчэр ел йөреп ташлаганнары күп булды. Сугыш эшлэрэ иде аларның күбесе.

Юлларга карата урнашу.

Тукмак – Карган Уфа – Бөгелмэ тимер юлына ике чакрым ераклыкта урнашкан. Тимер юлы авыл колыягыннан уза. Борынгы Казан тракты Зэлдэзино авылы кырыннан үтэ иде. Ул авылдан бер чакрым гына ераклыкта. 1950нче елларда шул трактның өстеннэн асфальт юл Самбилинт, Куйбышев – Чистай трассасы булып киткэч эле ул илебезнең Көнбатышын Көнчыгыш белэн тоташтыручы автомагистраль санала. Авыл халкына бу юллар зур уңайлык тудыра. Көннең телэгэн кайсы вакытында авылга поезд яки автомобильдэ кайтып керү була. Очиярбы разъезды авылдан 6 чакрым көньяк-көнчыгышта урнашкан. Хэзер поезд белэн шул разъезд аша йөрде.

Тукмак – Карган – Этек – Карган – Елга, – Эрмөхэммэт – Кандра эмин юлы район үзэге, Кандра станциясенэ, базарга алып баручы юл булды. Асфальт юлдан Кандрага йөрү уңайлырак булгач, бу юл 50нче еллар ахырында үз тэхемиятен югалтты. Авылның төньягыннан

ике йөз метр гына Шаран-Бүздәк юлы (атлы юл) узган иде. Ул Әрмәнчә аша үтеп, безгә „Арҗылы юл" исеме белән йөри иде. (Шифалы чишмә Әрмәнчедән алып Йолдызлыга кадәр арасы, Яңы Ти-Каран аша үтүче өлеше шулай аталган иде.)

Аннан юл икегә аерыла: I. Шланлыкүл, Бүздәк (Табанлы күл). II. Ишбирәк-Очтубә-Кэҗэт-Кобау ... Дүртөйлегә охшашып бара иде.

Җитмешенче елларда „Арҗылы юл" тоташ сөрелә, исеме шушы өзмәдә гына кала. Чөнки 60 нчы еллар ахырында Этек белән Каран елга арасына урнашкан нефтьне комплекслы җыю, тазарту цехы төзелгәч, аерылып юлдан Этек белән Түкмәк-Каран арасыннан шоссе юлы салынды. Ул юл Бишкурай авылына кадәр җитеп Керәлек, Кандра, Шаран якларына да бәйләнеш урнаштырды. Техника чоры Йолдызлыга да авылның көньягыннан шул юл аша урап йөрү гадәти хәлгә әйләндерде.

Авылдан Мещанлыга ат юлы бар. Ул юл Арслан һәм Бүздәк р-ң шул як башка авылларына ~~юл~~ дәвам итә.

Авыл өчен иң матуре - җәен дә, кышын да күршедән күршегә, кыйгач калтай, дулкынланып сузылган гомер сүтелмәс сукмаклар иде. Сәкегә салынган учакның соңгы күзеннән алып күршенең чыбык кузгына кадәр булган йомышлар шушы сукмаклар аша үтәлде.

Табигате.

Ул авылның, — һич онытмыйм, — һәр ягы урман иде,
Ул болын, яшел үләннәр хәтфәдәй юрган иде.
Зурмы? дисәң, зур түгел, бу авыл бик кечкенә,
Халкының эчкән суы ~~да~~ бик кечкенә — инеш кенә.

Г. Тукай.

Бөек татар шагыйренең бу юлларын укы-ганда, безнең авыл табигатеннән алып язылгандай тоела. Әле үземнең мәктәп елларында «Шүрәле» поэмасын укып-ятлап йөргән чакта ук шагыйрь тәэсорат-лары безнең як табигатенә туры, ул, төшмикмә, безнең авылда булгандыр кебек

Чияле түбә. Гөмбә җыйганда

тоелуын икә тешердем. Әйе, авылымның табигате бик үзенчәлекле, гомер-гомергә кешеләрдән җуелмас тәэсир итүчән. Читкә киткәч кенә түгел, үзендә гомер иткән чакта да, мең мәшә-катьле тормыш алып барган гадәти кешеләрдә игътибардан читкә китми торган илаһи көчкә ия ул. Рухың китек чакта, аны өстә-гән, тормыш ямен һәм тәмен тою

Сөтең сулысы, аны очкылап кына түгел,
Аңгыннандырып җибәрергә хәтле көче булган,
шулай тынычсызлыгы табигатъ үк. Алабугана де-
түгел, хозурлыгыннан бер юаныч-көч тапсаң,
матди яктан да үк сиңа яшәү чыганагы
бирүче, иң авыр вакытыңда яшәүгә аннан
ярдәм табып, җан саклау чыганагы да булып
торучы табигатъ үк.

<u>Кояш баешы ягы</u> авыл күчкәндә тоташ ур-
ман булган. Каракан суы буендагы зур булма-
ган урман аланына беренче 6 гаилә 1926нчы
елда килеп утырган. Шуннан акрынлап
алан киңәйгән һәм тоташ каен, имән
урман-куаклары урыны бүгенге бакчалары
урам-ихаталар биләгән. Урамның Көнбатыш ягы-
ның бакча читен-кыртыне Этек яз камышлыгына тоташ-
тора иде. Үтә урамда, Ибелмәтшин абзыйлар турында
аның ихатасында да үк каеннар сакланып калган.
30нчы елларда Этек җиренең бер өлеш аланын сөреп,
посадка утыртырга маташканнар. Ләкин
кемнеңдер аксыл юлы тыйганы, аннан агач
утыртылмаган килеш, сикәлтәле ерен булып
калган килде. Аннан урыгы шактый иде каеннар
(без үсмерләр куркынычлар, шикынылыкларда без иде)
усак, зирек агачлары белән аралаш. Чәйле түбә
табан имәннәр каеннардан өстенлек ала.
40-50нче елларда Этек җә белән Таубуе
имәннәре (Шакирҗан чишмәсе теркәлгән урыннарда)
арасында болынлык иде. Соңрак аның

Этектә табан утрау-утрау „ашъяулык" зурлык агачлы-куаклы алан кисәк-төбәжек, тоташ басу булды. Этек кырындагы юсса юлдан Шиһабның чишмә арасы тоташ басу. Ул элек кайчан Мәүтан әк басулары белән тоташкан булыр иде - Шиһабның чишмә генә үзе бирешә аркылы агып үтә.

Тау буе дип Бүзмәк чишмә белән Шиһаб чишмә арасы атала. Анда күчелек имәнлек арасында җиргәрек калганнар үз. Абагалы куаклыклар бар иде. Бу урыннарда 50-енчы елларда да әле Агыз-куыш тирәләре куак төбе сабый шаклый печән эзләп алалар иде. Бүзмәк чишмәсенең дә, Шиһаб чишмәсенең дә бер әчендә, дымлы урын булганлыктан, печән мул була иде. Урманчылар монда үз биләмәләре белән соңгы, посадка утыртып маташтылар. Соңарак бу урман кварталын колхоз билгесе белән котылек итеп бир башлады. Авыл көтүләре дә йөри иде монда. Шуңа да андагы Зөй Кул чокырындагы „Кырлам посадкасы" да үсә алмады. Шиһабның коесындагы авылга карап торган „Әтки посадкасы" белән „Галимҗан посадкасының" каралтылары гына буй җитеп калдылар. Без малай чакта анда һич булмаган болгынлык иде. Без анда җиләк, бөрлегән, кара бөрлегән җыя идек.

Өйчә елларының икенче яртысында
гомер буе урманда эшләде. 1977нче дән
1979нчы елга кадәр, бер елда 50°ка җит-
кән салкыннар имән урманнарына
бик нык сирәгәйтте: корыды-киселде.
Бу урман аша Арышнча–Бүдек юлы үтә иде,
(Шифаиз юлы) Кыек юл бер иде кин Мешә-
юлы үтә иде. Д тоньякка таба ~~Ш~~ бу урман-
ның дәвамы Иштәкле каенлыгы дип атала
иде (Ибәллиның, Саэтимән абзыйларының
аталары Иштәхмәтселам абзый ул төньягын
урманына хуҗа булып торган XX гасыр
башында). Иштәкле каенлыгы Баланы бәрәңге
тугандыки, Арышнча урманнарына якыны
кита. Д тоньгы белән Мешан басуларына
чыкканчы иде. Хәзер ул урман төпләнгән,
басу булып бетелгән.

Тоньяк өлеше — Без белгәндә үк басу иде. Арыштагы
юл үтә (Арышнча юлы) Мешан–Тукмак–Карам
юлының к.ч-ш. Анында авыл башында каенлык
сакланган, Зокирлы-Ярык Карам елга
башында күл зиреклек. „Уәр, алла! Көнкү
чыгар җир таптым", дигәндәй, урлап-
акканга Карам елгы бәре чыга. Кичәткән
урманы, камыш баскан карагы ярлары без
белгән чакта кырлачарга шом сала иде. Эле
бу җирләрне Адәм чорда, 50 елларда да, төне-
рәме Карам бүтләрне ет керә. Я тәк ерен-
ган Сандырлы ~~вн~~ басуга чыга алмыйбы,

Я су аша чыга алмыйлар. Тауга тамый сыман
Әторлышта 1970нче ел апрель аенда тимер
юлдан эштән кайтканда чумы Каран суын
аша чыгам, өендәргә үтәмдә, Әзәл тау
суына төшеп карагансым булды. Су аша
Агачтан-агачка юан тимер чыбык
сузган иделе. (Эре мал өендәргә үтмәсен
өчен). Шул чыбыкка басып куна таякка
тотынган Каран суын кичәм, имеш (4-5 метр
утаусыннан үтеп, эле сузган колмага)
тотынулым булды — Суга төшсәм дә
тимер чыбыкка тотынып чыктым.
Агачтан шунда бер иде — чирәк тормалар
Чокырның авыл ягында, Арткыч юлга чык-
кында колхозчылар утырткан тупалар
үсте бар. Кир туган амар, эле уент кура
юл буена рәт барып тора 30-40нчы елларда
монда Тукмак-Каранның үзмәрткәнгә булып.
Шуннан белж ике ярлы булып торган бер
чакырым озынлыгында посадка бар. Ул
Колхозгача (электрик юлга кадәр диярлек)
барып тоташа. Аннан ары 100-150 метрларда
Колхозның (башта Мәдтамыкгына)
амбарлары бар иде. Өндәр табагы, рига,
тегермән, амачы булды. Бәар колхоз
~~[illegible]~~, Бишкуратка кумыштак, эрпенең
кирәмен бетерелдер. Тукмак-Каранның
тонык башында Фазмарахманың абзый-
ларга карап үзбезнең өндәр табагы

булды 40-50нче еллар чорында, бөтен авыл әрҗе колхоз булып торганда. Ат молотилкасы бар иде. 9,10 яшьләремдә молотилкага җигүле 4 пар атның бер парын куган чаклар булды. Кич шул ындыр табагында ат җигеп, возилка белән барабаннан чыккан саламны эскертка сөйрәткән чакларны сагынып искә алам. Ике-өч ел нефть двигательле барабан эшләтерде. Двигательне Шакирҗан белән Энвәр эшләтә иде (16-17 яшьлекләр) Юлның аско ягында каенлыкка терәлеп торган читән аласык (тимерлек) бар иде. Анда да Шакирҗан эшләде. Ул бу урыннар авылга терәтеп серелде. Ә Карам башы чирәмлеге, тугайлар түрендә Яруллина бригадасының кыр станы урнашкан, комбайнчылар өчен ашарга пешерәләр, ел уртасы.

1984нче ел. Туплау каеннары. Авылның көнбатыш ягы.

Карина каенлык. Туплау. Илгиз Дамир кызы. Энҗе Наиб кызы. 1975нче ел

Каршы каенлык. Туплау. Илүзә Дамир кызы, Энҗе Наиб кызы. 1975нче ел

була башында.

Конык төгәлен Этек авылы белән куршелек мөнәсәбәтләрен үзганда тасвирларга тырыштым. Э Кончыгыш ягы - ындырлар тоташкан Карачсу буе. Яр өстендә каенлык, э не зирек, таллы, камыш-колмаклы Карач буе ике чакрымнан бара һәм тимер юлы аша (тимер юлы су аша) үтеп, Кәртвеле суына куша һәм Иогаш суы белән кушылып, Өзи-еккә барып тоташа. Шулай ук суның Кончыгыш ягы карапнак тирә сөрелеп, басулар тәшкил итә. 50-70 нче елларда буа (кичү) аша чыгып, авылның Конык башыннан басу аша асфальтка чыгучы сукмактан йөри идек Переездда, Очкуй разъездында электричка, пассажирлар шуннан йөрдек.

Шул басулар аша чыгучы юлны тирбә- үткәрүче буенда Кече Сабу. Заһир Собканкулов. 1979 ел.

Авылының урамын гармун уйнап урадым. 1967 нче ел, 6 ноябрь.
Күренеп торган өйләр: Яушев Кәррам, Яушев Гани һәм Яушев Зарван (Кыдорә гыйниҗәт) нарныкы.

Авылдашларым, каршы күршеләр һәм замандашларым Рәис Миннехан улы һәм Фоат Исмагыйль улы Яушевлар Ярмичадан кайтышлый томарты куага төбендә.

Авылның 1989 нчы елгы хәленнән кайбер күренешләрен һәм табигатенең берничә кадр сурәтләрен фоторәсемнәрдә бирәм. Фотога төшерүче — Найб Таки улы Ямиев. Түбләзы мәктәбендә Ями Метидия работницы.

Авылның Карангы күренешләре. 1989 ел май ае.

Шоссе юлдан Тукмак-Карангы юлга кайт-канда Каран буе күренеше. Ярга кадәр тери сөрелгән басу. Яр эчендә корым, язгы ташкыннан ачкан эзләкләр бихисап.

Тау буеннан (Көнбатыш як) карaганда Тукмак-Карга авылы.
Ялгыз шомырт куагы - Энилярнең басуда ял итү урыны иде.

Шифалы чишмә ерг Остe.

Шушы зиректә, каенлы, шомыртлы урман почмагын
авыл халкы, тамы булмаса да, «Тамык» дип йөртте.
Авылдан шифалы чишмәгә менгәндә, Яушычка юлында.
Чишмә суы коры елларда шушында «югала» иде.

«Тамык»ны узгач, ачыклык. Шифалы чишмә авызы. Ялгыз
каен төбеннән тереләп су ага. Нарасыйлык – «Фатыйхкый посад-
касы» чирәмендә кочу коттек. Чишмәгә «терәлгән» со-
ренгәне шир почмагы күренә. Тәнгашеткә карап шасалы.

Ташлар арасыннан ургылып Шифалы су чишмәләр булып
килеп чыга, ярты чакрым үтеп, җир астына кереп тарала
кып урман-болыннарны туендыра.

Туташу. Урманның к.б. исемендәге артты.
... Әле XX гасыр ахырында каеннардан шифалы сусын
флягаларга агызалар, каеннар, тамырлары
кибеп корыйлар һәм утынга әвереләләр.
1989нчы елга тоташ урманнан әлек эчендә шулар калды.

Шифалы чишмә өстендәге „Зулыя" кабере. 7 июньдә, „Сталь суккан" көнне, изге урын саталар, чишмә чыккан там арасына / үк кабер өстенә әллә вак акча салалар иде. Әбед...

„Никаяте килеп чыкты", дисеңмез, чишмә суы болынга килеп чыга. Анда — „Тамык", этек эче... Тау буена менгәч үк Шифалы чишмәгә керәсез. Ике якта — басу.

шифалы чишмә алды. Уң якка басу почмагыннан Олы Ярмунчага баручы авыл юлы борылып китә.

Чишмә чыккан турда яр өстеннән Ярмунчага илтүче юл әзвалн итә. Инде урманы.

Шифалы чишмә буйлары
Әбиләр, бабайларның „Сәгать сукканда" җыелу урыны.

Шифалы чишмә буйлары. Гомбәле урыннар.

Шифалы чишмә бүтләре. Балачак һәм яшьлек эзләребез калган урыннар. Авылыбызның „җәннәт почмагы".

Басу ягыннан караганда Тау бүтләре; Шифалы алды, Шомырт куагы.

Тау битләре. Җиләк-җимеш җыйган, печән чапкан, көтү көткән, утын кискән урыннар.

Тау бите. Ярминча елгасының уң ягы. «Мөтхәл каенлыгы» ягы. «Баланлы борынга» менә торган як.

Тау буеннан Мецтал юлы куренеше.
Тупалак-Карам белән ике арадагы посадка.
Посадка аръягында элекке ындыр табагы, тегермән, амбарлар урыннары.

Тау буеннан Мецтал авылы куренеше.

Тау бүе ягыннан Тукмак-каран күренә.

Тукмак чишмәсе алды - Коньяк-колбаштта авылдан.

Тукмак-чишмәдән Тукмак-каран ягына күренеш.

Тукмак чишмә башланган урын

Этек өлешендә калдык каеннары. Ары-Чишмә тубә.

Үзебезнең капка төбеннән каршы як. Этек эче.
Көнбатыш як урманнан ындыр ягы.
Каршыда — элекке конюшня урыны.

Этек эче. Туплау

Этек эче
Сугыш елларынан үсеп каеннары.

Карьян буеннан (көньяк) авыл күренеше - Уңда: буровой урыны, сулда: зиярат почмагы.

Авылдашларның төп йорты - зиярат.

Карап суы буена елгагы тотама. Безне беренче тапкыр Эмирхановлар суда югап. Шунын өчен үсептек.

Шәфдулла Ямиев (Ибрагимин улы) өндәгы артында Карап бое. Ярнау аргы кындагы каеннарга сорентле тирмэгэ тергез.

Каран буйлары.

Авылның төньяктан калган өлешенең
сурәте. Исмагыйль Лутфиев ал карышыннан.

Каран суы башланган урын.
Кое башы.

Кое башы.

Элек ягыннан карагандa
Тукмак - Карган авылы.

1989 нчы елның майндагы авылның Көньяк очы.
Шүрим Урамы сазга эзләнчи.

Кольяктан карагында авыл башы.

Су аръягына чыгаручы кичүгә төшкәндә.
Каран буе

Тукмак - Карап. 1989 - май.
Бу вакытта авылда ике гаилә: Мидхәт Яушев белән Сабирҗан Карамышовлар гына калган иде.

Зәки (Зиара) Фаризҗанов һәм Замир Субханкуловлар йорты.

1. Сабирҗан Караманов (Яушев Фазылрахман), 2. Яушев Фәткулисламның, 3. (Пастыйп, мәчетбаш) сигез Яушевлар атларе. Шуннан ук авыл башы. (Тоньяк).

Кое башыннан (Тоньяк) авыл башы күренеше. Алгы планда С. Караманов йорты-каралтысы. 1989 ел — май.

Гани Яушев, Кәррам Яушев йортлары.
Конбатыштан торып төшерелгән.

Гани (Зәкия, Даниш) Яушевлар йорты ындыр ягыннан.
1989-май.

1. С. Канарманов, 2. Файткулгатим Яушев,
3. Сәйдә Яушева йортлары.

Өйләр артында: Мидхәт Яушев һәм
Замир Субханкулов. 1987 ел.

Авыл урамында. Зида Фаизунова
һәм Җәмилә Лушева.
1978нче ел.

Аркылы юл (Ярмунча – Йолдызлы)дан Эчке үзә каенлыгы күренеше. Шидрагы чишмәсе мең торган Агы.

„Аркылы юл" урынында ерымнар.

Аркылы юл. Чау, урын язгы вакытында „Кырга" салына.

Арҗоны юл буйлары.

Арҗоны юл белән Кол башы арасындагы тугайлар. Элек авылның урамнары шунда булган.

Арҗоны юлдан килгәндә ([illegible]) Тугайлык - Караган.
1989 ел.

Арконың юлдан Мештал посадкасына күренеш.
Кургы сут ерганаклары 73г.

Арконың юлдан Мештал күренеше.

Кое башыннан Каран инеше „туа".

Каран инеше туган җирдә.

Каран инешенә Эзләнеп, ул Куртывен чишмәсе кушыла, Нократ елгасын тулыландыралар. Өзи, як аша көнн Каспий диңгезенә кадәр дәвам итә. Ул диңгезгә безнең дә „Өлеш" бар.

Этек же каеннары вндыр артына
терэлеп ускэн. 1974 ел.

1985 нче ел. Зкия Яушева Карам суына терэнгы
вндыр печэн җыйганда.
Улы Наиль, кызы Бэтия, Лия, килене Мэрьям Ки
оныклары.

Карап буе. 1969 ел. Урал Субханкулов.

Авылым бакчасында. Рушия Субханкулова, Ралия Хуснев. 1986 ел, июнь.

V

Авылымда төпләнеп яшәгән һәм яшәп киткән кешеләр

Төньяктан, ягъни Меңтал ягыннан Сул як (суга койрык"лары төшкән) авыл башыннан.

Фазлирахман Габдрахман улы Яушев – 1897нче елда туган. Вафат – 1968 (?) ел.

Җәмәгате – Миңсылу – вафат – 1952 ел.
Балалары: Рәхимҗан, (Ташауз шәһәрен дә яшәде) Сабирҗан – Бөек Ватан суг. һәлак. Миңлегали – Салават шәһәр.
Гөлсем – Уфа шәһәр. 1988 – вафат.
Гатинҗан – 1932нче елда туган. Андиҗан шәһ. яши. Халык мәгарифе системасында эшли, инспектор Облоно.
Зәкирә – 1936 елгы. Урта Азиядә (Үзбәкстан) яши. Мияссәр – 6 яшендә вафат (1944 ел).
Фазлирахманның җәмәгате вафат булгач, Арслан авылыннан Шәмсекамал җиңгине улы Сабирҗан Каһарманов белән алып килде. Үзе үлгәч, 1968нче елдан нигездә. Шәмсекамал – 1984нче ел. вафат Сабирҗан Каһарманов калды.
1936нчы елгы. Тракторчы. Җәмәгате Тәрҗемә Сәхибгәрәй кызы иде. Тимер юлы казармасыннан. Биш бала анасы иде. 1970нче ел, ноябрь аенда вафат.

Балалары:
Тимерҗан Карамманов
Эмирҗан
Минзилә — 1999 елда вафат булды.
Мансур
Тәнзилә
Бу юллар язылган (1980) чорда авылда яшәүче ике курмыкның берсе, авылның нигезен, кемен, котын саклаучы ул, Сабирҗан. Аяклары язмау өбтие. кыныш эшли алмый, шуның өстенә Ярмунчага төрен эшләргә кирәк-авылы бетүен, эше дә юк.
Тәзгелмә вафат булгач, Мәҗитимә немне хатынга өйләнеп яшәде кил эшн. Аның белән балалары юк.
1950-80нче елларда ул тракторда эшләгәндә, авылда Лицуйләр барында, халыкның төрле йомышларын тракторы белән дә, башкача да үтәп, рәхмәт алып яшәде. Аннардан игелекне Тукмак-Карамалылар күп күрделәр. Ачык күңелле, шаян табигатьле, юмор остасы иде. Балалары да әдәпле, кешелекле булып, хезмәт сөючән булып үстеләр. Иркатесез гомере.
Карап инешенең чыккан җирен карап, тазартып торучы да Сабирҗан
2000 елда Кандрага күчеп китте. Вафат - 2011 е.

V

Малик Гәбделгазиз улы Яушев.

Мәңталдан күчеп утыручыларның түгеләренә.

Җәмәгате — Фәрҗебану

Балалары: Фәрхана (Тукай авылында)

Гәбделбарый, Мәхтүрә, Миңзифа, вафат — 2015

Миңлемөхәммәт вафат — 2013 — соңгы өчесе Туймазада яшәделәр һәм яшиләр.

Йорт башлыгы — сугышка кадәр, карчыгы сугыштан соң вафат булдылар.

Бу нәселгә 1954нче елны Мәңталдан

Фәткелгыйлем Мирсәяф улы Яушев гаиләсе күчеп килде.

1902нче елгы (1904нче елгы) 1982нче елда вафат.

Җәмәгате — Бибикамал — 1985нче ел вафат

Уллары — Рәис — 1927нче елгы — Уфада

Рифгать — 1938 — 1988 ел вафат Свердловск өлк.

Кызлары — Римма — 1949нчы елгы Кандрада яши.

Фәткелгыйлем агайның бер аягы 14 см кыска иде. Чабата ясады, пима төпләргә оста иде. Бик тә кешелекле иде. Ындыр табагы, келәтләр каравылладды. Авылда ирләрнең иң әдәпле кеше ул булды. Мин аның кеше рәнҗеткәнен хәтерләмим. Авыр туфрагы җиңел булсын. 1989нчы ел нигезләре сүтелде.

Гәбделлатыйп Гәбделгалим улы Яушев. – вафат – 1938 ел.

Җәмәгате – Миңлебану · 1885-1972.

Балалары: Хабибулла – беренче җәмәгатеннән.

Миңлебанудан: Гәбделхак – сугышта калган.

Миңлехан – сугышта ~~вафат~~ калган.

Сәгыйдә – 1914нче елгы (бу язмалар язылганда Туймазыда яши).

Шәрифҗан – сугышта калган.

Миңлехәбиб – 1926 – 1989 (әтекәй, әсәмнең үзе).

Шакирҗан – ~~ав~~ 1930нчы елгы 1963нче елда автоаварияда һәлак булды.

1990нчы ел башы – нигезлектә җимерекнең бетүгә торгые бар. Соңыннан Сәгыйдә тәрни китте.

Авылдашлардан өчү:
Сулдан уңга: Гали Иблиәмин улы
Тимерҗан Субханкулов,
Исламгали Лушлев.
1962нчы ел.

Галим Габдельгазиз улы Яушев.
1950нче елларда вафат.

Хатыны — Гөлникамал — шул елларда вафат.

Камиля,

Балалары: Хариса,
Зәки — 1926нчы елгы,
Собханкул авылында яши

Шул нигездә 1954нче елдан Галимҗан Хәкимҗан улы Яушев Мәҗтандан төшеп яшәде.

Хатыны — Гөлчирә Сәләхетдин кызы 1930нчы елгы.

Балалары: Наиль.
Замир.
Энзия
Гөлнирә.

Галимҗан — 1928нче елгы. Кул-аяклар бераз гарип иде.
1962нче ел ноябрь аенда асылынып үлде.
Хатыны Гөлчирә Ариднова Хәзергә кияүгә китте. Йортны күчерде — 1966нчы ел. Әҗибай районы Чапаев ис. совхозда яши.

Галимҗан — гомер буе ат караучы. Бик матур җырлый иде.
Кичләрен авыл яшьләре алар тартына кич утырырга җыела идек
Ишек безгә һәрчак ачык иде.

Габдрахман Габделгазиз улы
Яушев – вафат ул. кадэр.

Хатыны: Мэрфуга – вафат – 1949 ел.

Балалары: Фазлырахман,
Хэмрахман + сугышта вафат
Мөхэммэтсабир, – үлгэн
Зэруфан,
Мэликэ,
Могаммед.

Сугыш вакытында кияүдән аерылып кайткач, нигезгә Мөгаллимә Вашуллина килде – 1910нчы елгы.

Балалары юк. Нигез искереп таралгач, Могаммед туган 70нче елларда Могаллим Яушев йортына алып килде. 1980нче еллар башында ире Габдулла кайтып, 37 елдан соң, бергә тора башладылар.

Иске Арманбак авылында яшиләр, Ягъни элекке ~~утт~~ авылында.

Абзалетдин Габделвәли улы Яушев.
1965 нче елда вафат.

Хатыны: Шәмсебанат - 1958 нче ел вафат.

Балалары: Шәмсенур, 1911 елгы, 2007 - вафат

Ася, - 1989 - вафат.

Фәгыйть - Канадада яши.

Әнвәр - 1971 нче ел вафат.

Миджәт - 2000 - вафат

Нигездә Миджәт Яушев
Яши - 1933 нче елгы.

Хатыны: Миннурлан - 1938 нче елгы. (Коязебаш кызы).

Балалары: ~~Ол~~ Нурия,

Олзәт,

Зөфәр.

Миджәт гаиләсе - Тукмак - Карамалы кешеләреннән соңгысы. Карамалы Сабирҗан белән „Курше" булып яшиләр.

Рәсем - 32 нче биттә.

Миджәт Яушев вафат - 2000 ел ~~июнь~~ август аенда. Хатыны Миннурлан Благовар районы Мирный (Баш ЧИК) поселогына улы Зөфәр Карамалыгына күчендә.

Фәхертдин Хәйретдин улы Яушев – 1943нче елда госпитальдән кайтышлый үлеп кайтты сугыштан.

Җәмәгате – Хәдичә – 1951нче елда вафат

Балалары: Таисия – 1927нче елгы
Свердл. өлкәсендә.

Тимерҗан – 1932нче елгы. Күп еллар төрмәдә булды. Дингаш – билгесез. 1937нче елгы.

Равиль – Свердл. өлкәсендә суга батып үлде.

Фәния – 1940нчы елгы. Свердл. өлк. яши.

Нигездә берничә ел Тимерҗан торды.
Хуҗабикә: Шакирә, уллары – Фәнил. Читкә киттеләр.

Фәхритдин агай нигезендәге йортта берничә ел Шәмсинур Абзалетдин кызы яшәде. Нигез 90нчы елларда сүтелде.

Фәхертдин агайның энесе Сари карт як бишекка нигез корып, улы Яхья, кызы Рәхимә белән берничә ел яшәп алдылар.
Сари әби, улы Яхья сугышта үлгәч, кеше өйләрендә торып йөреп, читтә, кызы Рәхимәдә вафат булды.

Ризван Сафуан улы Зуев —
1930нчы елларда үлде.

Тормыштаге — Хәҗирә.

Балалары: Икълимә, Салима (Октябрьскийда яшиләр),
Имамгали, Фәтимә.

Фарван Сафуан улы Зуев —
1935нче елны вафат.

Тормыштаге: 1. Хөснекамал.

Балалары: Шәмсекамал,
Хәбибкамал
Зарван, сугышта үлде.
Мосаллия
Гәзиз — сугышта үлде.

2. Миңлеямал — 1886 нчы елгы.
вафат — 1982 нче елда.

Балалары: Әнвәр,
Сәвия, Мосаллия.

Фарваннан калып Миңлеямал нигездә торды.
1960нчы елда Мосаллия кызы кияве Әбузәр белән төп нигездә яшәде. Әбузәр — 1969нчы елда вафат.

Балалары: Энис (ире жизни — Әбузәрнең элекке хатыныннан).
Асия
Нәҗимә,
Гизәр,
Марат.

Мосаллия 1975нче елда Билькуратка күчте.

1982нче

Миңлеямал әби 96 яшендә, Билек урамда Мосаллияда торып үлде. 2014 — март Мосаллия — вафат

Нигез — 1980нче елларда бушады.

Зарван Фарвай улы Хуплев – Сулыйтта намаз булды. 47.

Тулынаты: 1. Гамиля: балалары – Дегачь лыны уде.
2. Кадрия – балалары юк.
3. Кадзорз – 1975нче елларда вафат.
Улы – Рашат – 1933нче елга
Собхан кызы поен – Миса – 2012 – вафат

Кадзоры 1963нче елда Шамсатран нигезенә кучте. У нигезе шул елларда кутелде.

1965нче елда Инсафетдин дигэн кеше торткa кертэ, Шамсатран нигезенә нигэп, доньяга куйды.

Мөхәммәтгали Арсланғали улы Лушев. — 1901-1964 еллар.

Җәмәгате — Зәкия — 1907нче елгы.

Балалары: Фәния — 1926 елгы. Кыз чагыннан соңгы елларында тракторда эшләде, Чиләбе өлк. эшләде. Бүздәк р-ны Восточное авылында яши иде. Өч баласы бар. Ире — Вәгыйз. 1999 — вафат.
2007 — вафат
Фәния — вафат — 2007 ел, 21 июньда

Лия — 1930нчы елгы. Үзб. ССР, Китаб шәһәрендә яши, укытучы булып эшләде. Биш баласы булып, 4-се үсте. Ире — Шәүкәт.
1992 — вафат.
Лия — 1992 елда вафат.

Лиза — 1932нче елгы. Уфа ш-дә яши. Тимер юлда, шпал эшкәртү заводында эшләде. Ике уллары бар. Вафат — 2007 — XII.
Рабис, Рафис. —
Ире — Рәхимҗан.

Наиль — 1935нче елгы. Уфада яши. Заводта эшли. Күп ел пароходта эшләде. Өч балалары булып, ике кыз үстерә.
Җәмәгате — Мифталдан Гөлчира.

Дамир — Бу истәлек китабының авторы. 1973нче елга кадәр нигездә яшәде. Колхозда эшләде. Армия сафы, тимер юл эшчесе.
II гр. инвалиды.

1973 нче елдан - Укытучы. Шул елны Бишкурайга күчте. 49

Өч бала үстерделәр. Хатыны - Нагия - тимер юлы казармасыннан.

Малчишкина эшли.

Бэтнэ - 1940нчы елгы. 1962нче елдан Узб. ССР, Китаб шәһәрендә яши. Медработник.

1996- Бишкур. кайтты. 2009 - апрель - вафат. Бишкурайда җирләнгән.

Өч бала үстерә. Ире - Рунис.

Бәйзә - 1945нче елгы. Субханкул посел. яши. Өч бала анасы. Консерв заводында эшли. Ире - Сәлимон.

Наиб - 1948нче елгы. Туймазыда яши. Хатыны - Мәрьям. Ике кыз үстерәләр. Милициядә эшли.

1964 елдан 1973нче елга кадәр нигездә Дани Гани улы Зуев яшәде. Хатыны - Нагия.

Балалары: Альбина - 1965 ел.

Илнам - 1967 елгы.

Илгиз - 1970нче ел.

1973нче елдан нигездә Зәкия Зуева яшәде. Картлар йорты 1985нче елдан Бишкурайда улы Данида яши. 1990нчы ел, нигез - [illegible]

1994 - июнь - вафат. Җирләнде - Тукм. - Казан.

Нуриәхмәтдин Мөхәммәтлатыйф улы Яушев – 1900 – 1978 еллар.

Җәмәгате – Хәмидә – 1906нчы елгы
Март – 2001 ел исән әле.

Балалары: Мәрьям – 1927. Кара-Калпак АССР Нукус шәһәрендә яши.

Миңнекур – 1931нче елгы.

Мөхәррәм – 1933. 1962нче елда вафат.

Фәһим – 1935 – 1982 (?) елда вафат.
Уфада яшәде. Икедән бер.

Шамил – 1938 – Мәскәүдә яши.

Мөнирә – 1940 – Казах ССРда иде.
1963нче (?) ел. вафат.

Камил – 1944 – Кандрада яши.
Җәмәгате – Зәйтүнә – 1970нче елда үлде.
Улы – Эдуард – 1970нче елгы.

Кәрим – 1948 – Уфада яши.

Мөдирә – 1950 – Кандрада яшиләр.

Шунда Камил гаиләсе белән Хәмидә түти 1986нчы елга кадәр яшәде.

1990нчы елга йорт-нигезләре бар. Яшәрлек түгел.

Хәмидә түти Камил белән яши.
Камил – вафат – 1995 ел.

Яушевлардан иң озын гомерлесе булды.

Соңыннан кызы Мөдирә б/н кияве Диляр тәрбиясендә яшәп, 2002 елда вафат булды.

Йосыф Габделкадыйр улы Яушев. 30нчы елларда вафат.

Җәмигатe — Җәүһәр.

Балалары — Мәҗит, Могаллим, Мамалим.

Нигезче Могаллим Йосыф улы Яушев Кама. 1898 — 1976 еллар.

Җәмигатe — Эсма. 1951нче елда вафат.

Балалары: Миңнурхан — 1925нче елгы.
Нәбиуллахан — 1926 ел. Уфада
Мөнәвир — 1928 елгы — Казанда
Энвәр — Туймазыда 80нче ел. 1935нче елгы. колледж.
Манира — 60нчы елларда вафат. 1938нче елгы.

Могаллим абзый җәмәгатьлеккә Арслан авылыннан Шәмсебану исемле хатын алып килеп, 1973нче елга кадәр яшәделәр. Аннары үзе генә калып яшәп, вафат булды. Күршеләре Ердәмендә яшәде. Балта эшләү, пима төпләргә маһир иде. Соңыннан йортын Могаллимнең туганы алып килде. Әҗирә (Рокыя Субханкулова) сугыш алды йортлары 80нче еллар башында Б.В.Сугышында пленда булып, исән кайтты.

Мөэмин Йосыф улы Лутфан – 1890–1957.

Җәмәгате – Гөлзәбану – 1960 нчы елны вафат.

Балалары: Хөсен – [illegible] вафат.

Үзәк – сугышта һәлак.

Мәгамим – [illegible] үлде.

Әкрам – сугышта үлде.

Әхтәм – 1930 нчы елгы.

Кандрада яши. 1999 – үлде.

Соңгы елларда нигезе таралды.

Гөлзәбану – Әхтәмдә яшәп үлде.

Изге кеше иде.

Хөснетдин Габделвәли улы Яушев.
1966 нчы елда вафат. 53

Тормыш иптәше — Сәгадәт бану — 1964 нче елда вафат.

Балалары: Таҗетдин, — 1912 нче елгы
Нигъмәтҗан, — 1914 елгы.
Шәмсетдин, — 1926 нчы елгы. Судья булып эшләде. Туймазыда яши.
Рәшит — 1932 нче елгы. Төркмәнстанда яши.

Тузган тартты бар.

Таҗетдин Хөснетдин улы Яушев — 1912-1955 елларда.
башка чокып, карын бизде.
Тормыш иптәше — Нагыйма - Әмингада иде. 2001 ел — исән әле

Балалары: Флора — 1935 елгы. Казанда
Рауза — 1938 елгы
Уфада.

Нигезе вонкы елгада торалар.

Шанисайран Габдулрафыйк улы Яушев – 60нчы елларда вафат.

Җәмигатьте – Хәкимә – 50нче еллар азтынде вафат.

Хәлимә,
Балалары: Бәдехиан – яшьләй вафат.
Миниса – 1925 нче елгы Сукалкул поселогында яши.
Әсма – 1929 нчы елгы Урдовдо яшиләр.
Әминә – 1931 – 50нче елл. үлде.
Мөнир – 1943 – Карманка авылында яши.

Хәкимә җиңги вафат булгач, Җәмигатьнең Насыйма исемле хатын алып яшәде. ~~Казахстан~~ вершымбу Яңа хатыныг алып чыгып китеп, гудәе шул 1к балаларында калды. Мөсь хатын тудан җиңгә зиярат кылучыларга да юк күбләде. Йон тетәргә оста иде. Тимә басты. Үз бөкере иде.

Нигезне **Кәтдәрә җиңги** күчеп, Иней Низаметдиновнсы (Кандрадан) портке кертеп яшәде. Кәтдәрә җиңги үлгәч, (1975) Инеафәтдин Сәтдәрне алып, шул нигездә 1983нче елга кадәр яшәде. Сәтдә, портны таналгы, Кандрага уча китте. Нигез – тарамыш беткән бара.

Сөләйман Шәйхелислам улы Лукманов.
1896 — 70нче ел. азагында вафат.
Хатыннары — 1. Хәтимә — 1941 - вафат.
Балалары: Гөлчирә, — 1930.
Мәдәрис — 1937.
Каз. ССРда яши.
Хәзер Бәләбәй р-да яшиләр - 2001 ел.
2. Рәкыя.
Балалары: Фәрзанә (игезәк кызы) 1935нче елгы.
Мәүлид — 1942
Идрис — атылып үлде яшьләй
Рәшит,
Миңсылу,
Рәис — Туймазыда яши.

1963 елны Төркмәнстанга күчеп киткәч, кире кайттылар һәм Бишмунчада урнаштылар.

Рәкыя җиңги, Сөләйман абзый вафат булгач, шунда ук иргә чыкты. 1980нче елларда - исән.
2001 ел - исән әле.

Авылыбызның көнбатышы як
урманы, гадәттә, читтән килеп
утыручылар, яки башка чыгыш
йөрүчеләр өчен хезмәт итте.
Чөнки баштан ук килеп төп-
ләнүчеләр үзләрен суга (инешкә)
хуҗа итеп тойганнар.
„Әй, менә, теләсәгез, сезгә шушы
як", дигәнсыман, урын тәкъдим
иткәннәр.
Авыл башы булып даими генә урнашкан
булмаса да, суга табан каршы
як урманың 6–7 йорты үзенә
авыл „тумылыгын" тәэмин итеп
килде. Хәзер сүз шул йортларны
Этекиәже Мертаенга табан тартылуы
(Көньяктан төньякка) таюлау-
ларга юнәләр.
50нче еллар башында авылның көньяк
очыннан нефтьүткәргеч торба салды-
лар. Собханкул – Уфа трассасында
урын-урын „блок-постлар" төзелеп,
аларда шушы трассаның обходчик-
лары яшәде.
1952нче елны төзелгән ике квартиралы
йортның бер квартирасына Кандракуль
авылыннан тимер юлында эшләүче
Камилов абзый Фәизуновның гаи-

Эҗи Халикъ улы Фәизулов

кечен урнашты. 1926нчы елгы.

Хатыны — Миңзифа — 1928нче елгы

Балалары:

(Сөбханкул — Венера,
Чора нефть Венер,
трассасы Зөлфия
обходчигы Земфира
йорты Рамиль.
ядында яшиделәр)

1972нче елда хатынының томанаклыгы сәбәпле гаилә таркалды.

Эҗи Кандрага китеп, йортка керде. Билгесез сәбәпләр аркасында 1976нчы елларда Кандрада вафат булды (?) билгеле булды.

Миңзифа 60нчы елларда хокумәт төзегән кирпеч йортта калды (барак шикелле иде)

Фаиз исемле Эҗи кешесен йортка кертте. Үзен уберт салдырды. Эҗисе бу кешене, ишетмәс ук, "Серле" гел вафат булды.

Очраклы кешеләрне, их! шуны шактый эчте, 1989нчы елда аны бикләп бүлмә ягына кыйнау китте.

(Эҗисе — 33нче бистә)

Сөбханкул пос. Эжи — 2001 ел

Зиганш элеге торты урынында Шәмсинур Абзаметдин кызы Курмашева Арслан бәти катыны, Шәфкать Мәхәррәм абзыйның энечәсен алып, 3 баласы белән 50нче еллар башында яшәп алды.

Сугышка кадәр ук башка чыгып яшәүче Таҗетдин Хөсетдин улы Зуеев гаиләсе яшәде.
(53нче битне кара).

Шулай ук 40нчы еллар уртасында Бүздәк районы Кәшә авылыннан Гыйльметдин абзый катыны Зәйтүнә белән берничә ел яшәп китте. Зәйтүнә ялгыз калган, ике кыз бала табып, шулай ук үз авылына кайтып китте.

50нче еллар башында шушы нигезгә Фатыйма түти (Шәфкать Кәлимуллина туганнары) килеп урнашты.
Балалары: Фәния, Дания, Вәсил,
Зөһрә – 1938нче елгы –
(минем классташ).
60нчы елларда күрше тарафы бөтен кызларыннан ялгыз калып, Фатыйма түти Шамсыкулга күчеп киткән иде.

40нчы еллар уртасында Кытайдан
күчеп килгән Тимергазы абзый?
Бәйрамов килеп урнашты.
Хатыны — Сания.
Кызлары — Мэрика
50нче еллар башында кире үз
авылларына киттеләр.

Шуның нигезендә 50нче еллар уртасында
Динислам Садриислам улы (Туктагул)
Шәйхелисламов
Исламгали Лушиевның кызы Наилә
алып, йорт салып куйдылар.
Күп яшәмәделәр — 60нчы еллар башында
Йолдызлыга күчеп, шунда төпләнеп
яши башладылар.

Ә йортны Ракыя Субханкулова
гаиләсе сатып алып, шунда
1989нчы елга кадәр яшәде.
Йорт исәп — 1990нчы ел.
Рәсеме — 27, 28нче битләрдә.
Иң соңыннан йорттан Зәкирә апа китте.
Энесе Замир, Тимергалиннар кайтып
тордылар. Замир төшергән фотолар
Интернетта күп.
Бу гаилә хакында алдагы битләрдә
бәян ителер.

Имамгали ✓ Самих улы Яушев.

1910нчы елгы.

Җәмәгате — Тәзкирә — 1918нче елгы. 1999-вафат

Балалары: Фоат, Миңнегөл,

Сания, Фәридә, Йосыф.

Миңнулла — 1958нче елгы.

1945-46нчы елларда топ нигездән башка чыгып, йорт-кура тергезделәр. Зур тырышлык белән, ачлыкны җиңеп корылган нигездә йорт хуҗасы күп яши алмады.

1957нче елның октябрендә Имамгали абзый вафат булды.

Нигездә Фоат Имамгали улы Яушев калды. 1939нчы елгы.

Җәмәгате — Рузилә.

Балалары: Рифкать, — 1964.

1970 — Ильшат, Ильнур. (2014 — вафат булды.)

Фоат тракторчы (элек ат карады) — җәмәгате — төрле эштә эшләделәр. Эт бит куршеләр иде. Бер чорда балалар үстердек.

Восточныйга күчеп 2-3 ел яшәделәр. Кире кайттылар. 70нче елларда Кандрага күчеп киттеләр. Буговатда яши.

Пенсиядә. — 2001 ел

V

45нче биттә Яушев Гани Фортуна карты кызы Сания эби турында мәгълүмат бар.

Иван Безганс 1942нче елда (Волга буе немецларыннан) күчерелеп килеп урнашты. Ул Коммуна каршысындагы бүлмәгә урнашты. Ягъни Миңлехан агай ындыры читенә кызыгендә землянка казып керде.

Хатыны: Матильда,

Балалары: Ольга, -1932нче елгы

Хильда, -1935нче елгы

Иван - яшьли үлде.

1948нче елда Туймазыга күчтеләр.

Ольга 1977-78нче елларда больницада ятканда мине тәрбияләде.

Санитарка иде.

Ире, балалары бар.

Эҗертдин абзый йортына каршы
урынга башта Мәҗтәлҗан
төшеп, Мөхәррәм абзый белән
Вазифа яшәп китә. Шул ук,
урынына кадәр чорда, шушы
нигездә Миңнехан Латыйп улы
Гуҗиев төпләнә.

Җәмәгате: Гөлия.

Балалары: Рәис, Лена.

Миңнехан абзый сугышта катнаш булды.
60нчы елларда нигездә яңа йорт бетерег,
Рәис яшиде.

Җәмәгате – Хансолу.

Балалары: Венера,
Венер,
Азамат.

Гаилә Туймазыга күчеп яши башлады.
Гөлия үзенә аерым квартира алды.
Әлеге чорда исән-сау. Вафат – 1995 ел.
Йортны саттылар. Бакчаларын
Вафый абзый тапшырган иде.
Кызы Әтек Ынтед (Миңнехан) нечкәлекләре.
2001 ел.

Габделбарый Мәлик улы Яушев.

1910 - 1985 еллар.

Хатыны — Зәкия. 2001 ел-исән иде.

Балалары: Нәзирә — 1939 нчы елгы, Баймак р-нда тормышта.

Әндәр - 1948 - Туймазыда.

Әнвәр - 1949 - Туймазыда.

Нәсимә - Туймазыда.

Рәсимә - Туймазыда.

Рузил - Туймазыда.

Ягъфәр - Туймазыда.

Гүзәлия - Туймазыда.

Бары абзый-авылдашбызның беренче тракторчысы иде. Мин аның белән 60нчы елларда тиркәвече (прицепщик) булып эшләдем. 1988нче елда кичкә Зәкия җиңги белән Ягъфәр килделәр.

Габделбарый абзыйның сул як кулмосе булып
сугышка кадәр Жәлрахман Габдрахман
улы Яушев урнаша.
Бөек Ватан сугышында һәлак булып
калды.
Түмәгәте — Миңзифа. Балалары булмады.
Миңзифа җиңги 50нче еллар башында
йортын сатып Бүздәк районы Сарайгыр
авылына кияүгә китте. 90нчы елларда
исән иде әле.
Ә йортны сатып алып, Бәжәбә
районы Байлар[з]а авылыннан
килеп, Мөхтәл арттагы Тахир Яушевның
түмәгәте җиләре йортка керәме
Шарифулла Бикколов тоткыте.
Җиләк җиңгинең уз исме Фәнил иде.
Кандрада торамы.
Шарифулла абзыйның улы Вафаетдин
Уфада яши.
Кызлары Гөлбостан белән Ләлә
Туймазыда яшиләр.
Шарифулла абзый 1977 елда вафат
Җимәсен уч кызлары тәрбияләде ...
1982 нче елда вафат булды.

Авылның Конбатыш як урамының иң очында
(Мәчтәл Якнап) Сугышка кадәр Т. Сәйдек
авылыннан күчеп, **Хуҗин Фәррахетдин**
урнаша. Тормышта — Бәдыгылҗамал иде.

Уллары — Разетдин, кызлары — Сәлимә.
Балалары Рим белән Үзә сугышка
кадәр туып калганнар иде.
Разетдин агай сугыштан кайткач, эти-
әнисе землянка казып, башка чыгып
аерылалар. Илленче еллар башында
өлкәннәре донья куйды.
Разетдин абзый гаиләсе белән
Әрмекәйлегә авылына, хатыны
авылына, күчеп китте. 16 яшьлек улы
Рим тракторга сабанына эшләп үлде
(Минем яшьтәшем иде).

Бу нигезгә **Шәмсенур Абдалетдин
кызы Кәрамова** күчеп утырды.
Ире сугышта үлеп калгач, туган авылына
күчеп кайткан иде ул.

Балалары: Рәбгә — 1936 елгы
Расидат — 1938 —»—
Рафаил (Раиль) 1940 —»—.

60нчы еллар башында нигездә улы
Рифат хуҗа булды.
Тормышта — Этектән Вәлия.
Балалары: Тайир, Салават, Радик,
Гүзәлия.

70нче еллар башында күрше Йолдызлы авылына күчеп, аңа йорт бетереп бирделәр. Хәзер дә шунда яшиләр.

90нчы еллар башына Шәмсинур тутый исән.

2000-01 елларда исән иде.

Йолдызлыга күчеп яшиделәр - яшиләр.

Вафат - 7/III - 07 ел.

Шәмсинур тутыйның балалары: уңда - Рәис (Бичурада), Рисфат, кемне - Вәлия.

1988нче ел, Бишкурай Сабан туенда

Рахиля Субханкулова, Динисламның йортын алып кергәч, аның йортына бүлмәне Шәйдуллина Лушев күчеп китүгә иде. Күп милкездәр. Энилэре Миңнебану вафат булгач, кире үз йортларына, Ябык энесе Ибидинин нигезенә кайтты.

Шуның белән авылымның йорт рәтеннән ясалган хроникасын тәмамлыйм.
Дәвам итәр йортта калмады.
Авылыбызда эшләгән шул күләмдәге йортлар булды.

Тукмак-Каран авылы авыл буларак 2000 елның октябрендә бетте.
Авылга язмна октябрь аенда (2000) укыдым.
Хуш, авылым,
Тукмак-Каран,
безгә гомер биргән изге
толк!

Авылдашлар - Бөек Ватан сугышында

1. Яушев Рәхимҗан Фазлырахман улы —
2. Яушев Сабирҗан —"— "— +
3. Яушев Миңлемөхәммәт Малик улы —
4. Яушев Габделбарый —"—"— —
5. Яушев Миңлехан Латыйп улы +
   Яушев Габделхак Латыйп улы -
6. Яушев Шәрукҗан —"—"— +
7. Яушев Хаҗгали Салих улы +
8. Яушев Хәмрахман Габдрахман улы +
9. Яушев Фәхретдин Хәбретдин улы +
10. Яушев Яхъя —"—"— +
11. Яушев Хәмзә Фарван улы +
12. Яушев Зарван —"—"— +
13. Яушев Гали Арсланғали улы ×
14. Яушев Мөгаллим Йосыф улы —
15. Яушев Нәгыймҗан Мөгаллим улы —
16. Яушев Хәсән Мәгъсүм улы +
17. Яушев Әкрам —"—"— +
18. Яушев Низаметдин Хөснетдин улы —
19. Яушев Шәймулла Ибниәмин улы +
20. Яушев Шәйхулла —"—"— +
21. Яушев Миннә Шайхран улы —
22. Яушев Зәки Гали улы —
23. Яушев Имамгали Салих улы —
24. Собханкулов Исламгали —
25. Куштин Рашитдин Фәррах улы —
26. Яушев Шәмсетдин Хөснетдин улы

+ - сугышта һәлак булды.

Хәтернамә

1. Әткәй – Яушев Тази Арслангали улы вафат – 24.03.1964 ел.
2. Бабай – Сайтаров Әхсәнгали Сәетгали улы – 06.10.83.
3. Анам – Яушева Лия Тази кызы – 24.07.92. Уфа. Китаб ш-ре.
4. Әнием – Яушева Зәкия Нургиәхмәт кызы – 22.06.94.
5. Әбием – Сайтарова Фания Гыйззәтулла кызы 20.11.97.
6. Җизнәй – Бикбаев Шәукәт (Узбекстан) – февраль 1999.
7. Җизнәй – Мусин Вагиз Садыйк улы – 20.11.99.
8. Баҗа – Әхмәдиев Фәнүр Хабибулла 23.08.91.
9. Баҗа – Дистанов Фатыйх Мөслим улы – 15/04.93.
10. Сатнем – Сайтаров Разит Әхсән улы – 05.07.96.
11. Балдыз – Сайтарова Венера Тагса кызы – 03.01.98.
12. Ике туган абыемның улы Рәшит Фәрит улы Әмирулин вафат – 30 дек. 1999 елда.
13. Ике туган абыем Фәрит улы Чармаков Рафис вафат булды 24 апрель 2000 ел.
14. Бикбаева (Лия апа биттереш) Зарида кодагый (Узбекстан) – апрель – 2000 ел.
15. Бикбаев Шамил Шәукәт улы (1959) (Лия апа улы) – август – 2000 ел авариядә.
16. Мидхәт Яушев (1933) – август – 2000 ел. (т-каран)
17. Әнибез Зәкиянең абыйсының улы – Ике тугандыбыз Чармаков Фәрит ~~Нурахмәт~~ Әхмәтнәби улы (1928 ел декабрендә туган) 2001 елның 19 мартында вафат булып, 20 сендә җирләнде.
18. Сеңлебез Бәйзнең ире (кияү) Җәбибуллин (1937) Сәлмән Тохфәт улы вафат – 6 май 2001 ел.
19. Курисебез Хәлидә җиңгәчә Яушева (1906 елгы) вафат – 2002 елда, 8 сентябрь көнне.
20. Җиңгибез Чермакова Миңлемал (1925) вафат 20 сентябрь – 2002 ел.
21. Аппак – Гыйлеменур түтәй – 1981. 18/II.
22. 19 май 2005 – Мөхәммәт җизнәй Фәсхетдинов вафат булды. 20 – көнендә – җомга көн.

23. 4 апрель – 2005 – Әбүзәр җизнәй (Люция) вафат булды.

24. 7 Январь 2006 – Карый абзыкай Сөләйманов (Иске Арсланбәк) вафат булды. (Инҗәйнең икетуган энесе).

25. 31 декабрь 2005 – Миңсәр Шарипов – кайнага-бабайның икетуган энесе (Кандра) вафат булды.

26. 1 июль 2005 – Буинадагы кодабыз Латыйпов Әнил Талип улы вафат булды.

27. 1 июнь 2006 – Икетуган апам Зөһрәнең улы Ринат вафат булды.

28. Фәхирә Әхмәтгәрәй кызы Паянова (Оч-туган апабыз) вафат 21 окт 2006 ел.

29. Яушев Мөнир Тали улы (Мәктәп заманындагы. Октябрьск шәһәрдә) вафат 14 ноябрь 2002 ел. ([illegible]) – 2006.

30. Сәрвәретдин бабай – 4/III – 07.

31. Шәмсенур кодагый – 5/III – 07.

32. Зур түткә – Әнисә Тали кызы Мусина вафат 20/VI – 07. (Сишәмбе көн)

33. Лиза апабыз вафат булды 21 декабрь 2007 ел. Җомга көн, Корбан бәйрәмендә. Җирләнде 23/XII Бишкурайда, Тау арты зиратында.

34. 20 июль – 2008 – Саттаров Артур Гайса улы вафат булды – кайнеш. 1940 елгы – 12 август.

35. 14 апрель (сишәмбе) – 2009 – Сеңлебез Вәйнә Тали кызы Яушева (Халитова) вафат. 15 – күмелде.

36. 10 январь – 2012. Икетуган абыем Фоат Чарнаковны җирләдек: Бишкурайда [illegible].

37. 3 март – 2012. шимбә. Икетуган Гәрләжов Марат вафат булды.

38. 24 октябрь – 2012 – икетуган абый Әхияр Рәхмәтулла улы Якупов вафат булды.

33. 31/III – 13 ел. Икетуган апам Люция вафат булды.

5/VII-2013. Гамил дустыбыз, кияү Фәзыр Садыков ~~ф~~ Мөдәрис улы вафат.

22/XII-13. Йолдыз Рунис кызы вафат

29/VI-016- Дустым, замандашым Нурьян Яушев Сөләйман улы вафат

26/I-2017. Рунис Хамитов- кияү - вафат.

23/III-017. Ишеков Нәзир - вафат (бажа)

13/VII-017. Жизнәй Фаизов Рахимҗан Усман улы вафат. Күмелде - 15/VII.

16/V-2017- Ирек Фәрит улы - һәлак булды

30/VII-2017. Рауза (Сәрвәй) вафат булды-

28/V 2018 - Разия Ишекова (балдыз) - вафат булды

8 июль - 2020. Сеңлебез Бәйзә вафат. чәршәмбе көн.

10 июль - 2020. Фәрит Рамазанов - кода вафат

31/I - 2021. Рәис Сайтаров - вафат

27/XII-21. Гайса Саттаров вафат. Кайнага

покрывал
остемә бөркәп
ильтергә.
соңыдан бер укырдай
кешегә хәергә бирер-
гә. З. Яушева 82нче
ел 26нчы Апрель.

13/ кандрас
13ыбы
соглесу
мустан
ни

ПРАВЛЕНИЕ ... ПАВЛОДАРСК.

79
96 листов Цена 95 коп.

СССР

Дали
Яушев
13. 11-2001